

Yhtäläiset oikeudet käytännössä

PUHEENVUOROJA
2005

Perusoikeudet & syrjinnän vastaiset toimet

OIKEUSSUOJAN
SAATAVUUS

Työllisyys & sosiaaliasiat

Euroopan komissio

Yhtäläiset oikeudet käytännössä

PUHEENVUOROJA 2005
OIKEUSSUOJAN SAATAVUUS

Työllisyys & sosiaaliasiat

Perusoikeudet ja syrjinnän vastaiset toimet

Euroopan komissio

Työllisyyden, sosiaali- ja tasa-arvoasioiden pääosasto

Yksikkö D3

Käsikirjoitus valmistunut maaliskuussa 2005

"Yhtäläiset oikeudet käytännössä: Puheenvuoroja 2005" julkaistaan työllisyyden, sosiaaliasioiden ja yhdenvertaisten mahdollisuuksien pääosaston syrjinnän torjumista koskevassa yhteisön toimintaohjelmassa vuosiksi 2001-2006. Tämän julkaisun sisältö ei välttämättä heijasta Euroopan komission mielipidettä tai kantaa.

Euroopan komission työllisyyden, sosiaaliasioiden ja yhdenvertaisten mahdollisuuksien pääosaston sähköisen tiedotteen "ESmail" saa lähettämällä sähköpostin osoitteeseen empl-esmail@cec.eu.int. Tiedote julkaistaan säännöllisesti englanniksi, ranskaksi ja saksaksi.

Lisätietoja toimintaohjelmasta sekä rotuun tai etniseen alkuperään, uskontoon tai vakaumukseen, vammaan, ikään tai sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvasta syrjinnästä saa seuraavalta www-sivustolta:

http://www.europa.eu.int/comm/employment_social/fundamental_rights/index_en.htm.

Kertomuksen laatija
GOPA-Cartermill

Valokuvat

© Sivut 12, 15, 22, 23, 24: Carl Cordonnier, Dailylife

© Sivu 9: Photodisc

© Sivu 25: Hollandse Hoogte

***Europe Direct -palvelu auttaa sinua löytämään
vastaukset EU:hun liittyviin kysymyksiisi***

**Yhteinen maksuton palvelunumero:
00 800 6 7 8 9 10 11**

Suuri määrä muuta tietoa Euroopan unionista on käytettävissä Internetissä Europa-palvelimen kautta (<http://europa.eu.int>).

Luettelointitiedot ovat teoksen lopussa.

Luxemburg: Euroopan yhteisöjen virallisten julkaisujen toimisto, 2005

© Euroopan yhteisöt, 2005

Tekstin jäljentäminen on sallittua, kunhan lähde mainitaan.

PAINETTU KLOORIVALKAISEMATTOMALLE PAPERILLE

OIKEUSSUOJAN SAATAVUUS

Oikeussuojan saatavuus on syrjimättömyyden keskeisiä kysymyksiä. Kaikki haluavat saada ansioihinsa perustuvaa oikeudenmukaista kohtelua, mutta mitä voi tehdä, jos sitä ei saakaan? Syrjinnän kieltävät lait ovat hyödyttömiä, jos ihmiset eivät voi käytännössä soveltaa oikeuksiaan.

Henkilökohtaisiin ominaisuuksiin perustuvan syrjinnän uhrit eivät yleensä ryhdy toimiin, koska he pelkäävät, että syrjintä olisi lähes mahdotonta näyttää toteen, tai koska he eivät usko, että lopputulos olisi tyydyttävä. Syrjinnästä kärsiviä on siksi ehdottomasti tuettava.

Myös oikeusoppineet saattavat tarvita tukea ja koulutusta. Sovitteluhakemuksen valmistelu, valituksen laadinta ja oikeusjutusta vastaavan tuomarin myötätuntoisen suhtautumisen herättäminen voi olla varsin vaikeaa. Tuomarit voivat puolestaan joutua perehtymään uusiin lakeihin ja lainkäytösäännöksiin tai ottamaan huomioon uudet oikeustoimijat, kuten ammattiyhdistysliikkeet tai kansalaisjärjestöt. Lisäksi nämä järjestöt tarvitsevat riittävästi voimavaroja toteuttaakseen tehtävänsä tehokkaasti.

Vuonna 2000 hyväksytyissä kahdessa syrjintädirektiivissä vahvistetaan ihmisten yhdenvertaista kohtelua koskevat uudet säännöt ja veloitetaan kansalliset hallitukset mukauttamaan, uudistamaan tai luomaan syrjinnän vastainen lainsäädäntö. Tämä joskus arveluttavastikin edennyt prosessi on herättänyt voimakasta teoreettista, kulttuurista ja poliittista keskustelua.

Syrjintädirektiiveissä tähdennetään, että syrjinnän uhreilla on oltava riittävät oikeussuojakeinot ja pätevä oikeus käyttää oikaisumenettelyä tilanteen korjaamiseksi. Syrjintätapauksissa käytettävät tehokkaat oikeuskeinot ovatkin välttämättömiä sen takaamiseksi, että ihmiset voivat käyttää oikaisumenettelyä ja että mahdolliset syrjintään syyllistyneet suhtautuvat lakiin vakavasti.

Onkin varmistettava, että syrjintädirektiivit saatetaan osaksi kaikkien jäsenvaltioiden kansallista lainsäädäntöä. EU:n on kuitenkin pyrittävä samalla syrjinnän torjumista koskevan yhteisön toimintaohjelman (2001-2006) avulla soveltamaan syrjintädirektiiveihin sisältyviä oikeuksia ja niihin liittyviä vastuita käytännössä.

Toimintaohjelmasta rahoitettujen hankkeiden moninaisuus osoittaa, että Euroopan komissio on sitoutunut antamaan syrjinnän vastaisen työn eturintamassa oleville yhdistyksille, organisaatioille ja ammattilaisille tarvittavia voimavaroja.

Nämä ja monet muut toimijat ovat omalta osaltaan tarttuneet haasteeseen syrjintädirektiivien toteuttamiseksi käytännössä. Millä tavoin?

Ensinnäkin tietoisuuden lisäämiseksi ja syrjinnän uhrien tavoittamiseksi on perustettu neuvontapuhelimia ja Internet-sivustoja sekä järjestetty erityisiä syrjinnän vastaisia päiviä. Toimien tarkoituksena on tiedottaa ihmisille heidän oikeuksistaan ja valaista syrjintää koskevia kysymyksiä.

Toiseksi muun muassa ammattiyhdistysliikkeet ja kansalaisjärjestöt pitävät välttämättömänä avaintoimijoiden valtaistamista syrjinnän uhrien auttamiseksi. Tämä on johtanut moniin aloitteisiin, kuten tiedotusmateriaalien ja neuvontapakettien laatimiseen ja hankkeisiin, joiden tarkoituksena on välittää tietoa asiantuntivilta kansalaisjärjestöiltä kokemattomille tai keskeisille ruohonjuuritason järjestöille sekä tuomarien ja asianajajien kouluttamiseen tai tapahtumiin, joissa eri maat voivat jakaa kokemuksiaan.

Kolmanneksi on saatu konkreettisia esimerkkejä oikeustoimista, jotka selventävät huomattavasti abstraktien sääntöjen käytännön soveltamista. Näin on voitu osoittaa, miten tärkeää syrjinnän tehokas rankaiseminen on. Tämän julkaisun laatimiseen osallistuneiden kirjo osoittaa syrjintätapausten hoitamisesta vastaavien elinten ja käytettävien mahdollisten menettelyjen moninaisuuden.

Oikeussuojan saanti on varsinkin häirintätapauksissa entistäkin tärkeämpää, koska yhteiskunta ja työympäristö muuttuvat yhä monimuotoisemmiksi. Seuraavilla sivuilla kuvatut yhteisön toimielinten ja eri sidosryhmien lukuisat toimet edistävät varmasti merkittävästi sitä, että syrjintädirektiiveillä voidaan edistää tehokkaasti tasa-arvoa.

Matteo Bonini-Baraldi on Italian Bolognan yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan tutkija. Hän toimi avustavana koordinaattorina EU:n asiantuntijaryhmässä, joka käsitteli sukupuolisesta suuntautumisesta johtuvaa syrjintää.

SISÄLLYSLUETTELO

SYRJINNÄN UHRIEN TAVOITTAMINEN

Osa 1

JOHDANTO.....	5
SYRJINTÄÄKÖ? SOITA HETI!.....	6
IKÄSYRJINNÄSTÄ KÄRSIVIEN ÄÄNI KUULUVIIN.....	8
JOKAPÄIVÄISEN SYRJINNÄN TORJUNTA.....	9

TUKITOIMIJOIDEN VALMIUKSIEN KEHITTÄMINEN

Osa 2

JOHDANTO.....	11
YHDISTYNEEN KUNINGASKUNNAN VAMMAISLAIN PERUSTEELLA NOSTETUT KANTEET.....	12
KANSALAIJÄRJESTÖJEN VALTAISTAMINEN UHRIEN TUKEMISEKSI.....	14
KANSALAIJÄRJESTÖJEN VALMIUKSIEN KEHITTÄMINEN LAAJEMMASSA EUROOPASSA.....	16
AMMATTIYHDISTYSTOIMIJAT TARTTUVAT OIKEUDELLISEEN HAASTEeseen.....	18
ITALIALAISET ASIANAJAJAT OPPIVAT TUNTEMAAN UUDET SYRJINNÄN VASTAISET OIKEUSVALTUUDET.....	20

AKTIIVINEN TOIMINTA

Osa 3

JOHDANTO.....	21
KANSALAIJÄRJESTÖJEN ASEMA KÄRÄJÖINTISTRATEGIOISSA.....	22
BULGARIAN TUOMIOISTUIMET TORJUVAT ROMANIEEN SYRJINTÄÄ.....	23
SYRJINNÄN TORJUNTA BELGIASSA.....	25
TASA-ARVOLAINSÄÄDÄNNÖN TÄYTÄNTÖÖNPANOJA KOSKEVA YHTENÄINEN TOIMINTATAPA.....	26

SYRJINNÄN UHRIEN TAVOITTAMINEN

JOHDANTO

Amsterdamin sopimuksen 13 artiklaan perustuvissa direktiiveissä jäsenvaltiot veloitetaan varmistamaan, että syrjinnän uhrit saavat oikeussuojan. Lainsäätö voi kuitenkin olla tehokas vain, jos ihmiset tietävät oikeutensa ja osaavat puolustaa niitä. Syrjintädirektiivit sisältävätkin useita säännöksiä, joiden ansiosta eri sidosryhmät voivat antaa syrjinnän uhreille entistä paremmin tietoa ja tukea.

Yhdistykset ja organisaatiot, joilla on oikeutettu etu, voivat nyt ryhtyä oikeustoimiin syrjinnän uhrien puolesta tai toimia uhrien tukena heidän suostumuksellaan. Ammattiyhdistysliikkeet, kansalaisjärjestöt ja muut asianomaiset yhdistykset voivat käyttää tätä mahdollisuutta torjuakseen syrjintää ja edistääkseen tasa-arvoa entistäkin tehokkaammin. Organisaatioiden kokemus syrjinnän uhrien tiedottamisesta ja tukemisesta vaihtelee kuitenkin suuresti Euroopan eri alueilla. Esimerkiksi joillain Belgian organisaatioilla on monen vuoden kokemus (katso sivut 9-10), kun taas muun muassa Espanjassa, Italiassa ja Puolassa kaikkia lain tarjoamia mahdollisuuksia ei ole vielä täysimääräisesti hyödynnetty.

KANSALLISET VIRANOMAISET LISÄÄMÄÄN TIETOISUUTTA

Syrjintädirektiivien mukaan jäsenvaltioiden on ryhdyttävä tiedottamaan ihmisille syrjintään liittyvästä lainsäädännöstä. Vaikka jotkin jäsenvaltiot ovat näin jo tehneetkin (katso sivulla 6 oleva Alankomaiden esimerkki), kansallista tasa-arvolainsäädäntöä koskeva yleinen tietous on useimmissa EU:n jäsenvaltioissa yhä hyvin heikkoa.

TUKENA KANSALLISET TASA-ARVOELIMET

Lähes kaikissa EU:n jäsenvaltioissa on perustettu tai on perusteilla kansallisia tasa-arvoelimiä rotusyrjintädirektiivin vaatimuksen mukaisesti. Tasa-arvoelinten päätehtävänä on avustaa itsenäisesti syrjinnän uhreja, tehdä riippumattomia selvityksiä ja tutkimuksia, julkaista riippumattomia kertomuksia ja antaa suosituksia. Joidenkin valtioiden tasa-arvoelinten tehtävät ovat kuitenkin kattavampia kuin syrjintädirektiivin vaatimukset ja ulottuvat muihinkin syrjintäperusteisiin (esimerkiksi Itävallassa, Belgiassa, Alankomaissa, Kyproksessa, Virossa, Liettuassa ja Irlannissa). Lisäksi monet tasa-arvoelimet on perustettu jo ennen syrjintädirektiivien saattamista osaksi jäsenvaltioiden kansallista lainsäädäntöä. Ne ovat omissa valtioissaan auttaneet tiedottamaan, valistamaan ja tukemaan syrjinnän uhreja. Toivottavasti uudet tasa-arvoelimet saavat tarvittavat keinot ja voimavarat, jotta ne voivat toimia samalla tavoin.

VUOROPUHELU KANSALAISSYHTEISKUNNAN KANSSA

Jäsenvaltiot veloitetaan syrjintädirektiiveissä rohkaisemaan vuoropuheluun niiden asianomaisten kansalaisjärjestöjen kanssa, joilla on syrjinnän torjuntaan liittyvä oikeutettu etu. Kansalaisjärjestöjen toteuttamilla vaikuttamis- ja tiedotustoimilla on ratkaiseva merkitys syrjimättömyysoikeuksien käytännön soveltamisessa. Yhteiskunnallisten toimijoiden keskinäinen vuoropuhelu on yhtä tärkeää yhdenvertaisen kohtelun periaatteen edistämiseksi. Ammattiyhdistysliikkeiden ja työnantajajärjestöjen syrjinnän vastaisten toimien laajuus vaihtelee kuitenkin merkittävästi EU:n eri alueilla. Euroopan ammatillisen yhteisjärjestön (ETUC) hyväksymä toimintasuunnitelma kannustaa jäseniä vaihtamaan syrjintädirektiivien täytäntöönpanoon ja tiedotustoimiin liittyviä ajatuksia ja kokemuksia.

Tasa-arvolainsäädännön täytäntöönpanon kannalta onkin tärkeää, että kansalliset viranomaiset, tasa-arvoelimet, ammatti-, työnantaja- ja kansalaisjärjestöt sekä syrjinnän mahdollisten uhrien edustajat tekevät yhteistyötä. Kullakin toimijalla on erityisosaamista, ja niillä kaikilla on ratkaiseva asema tiedottamisessa, valistamisessa ja tasa-arvon edistämisessä.

Maria Miguel Sierra on asianajaja, jolla on kokemusta rasismien ja muukalaisvihan vastaisesta kansalaisjärjestötyöstä. Hän toimii nykyisin syrjinnän vastaisten hankkeiden neuvonantajana (katso sivu 9).

SYRJINTÄÄKÖ? SOITA HETI!

Astrid Kortenbach on yhdenvertaista kohtelua ja syrjimättömyyttä koskevan lainsäädännön ja politiikan kehittämisestä vastaavan sosiaali- ja työllisyysministeriön osaston poliittinen neuvonantaja.

Alankomailla on jo kattava infrastruktuuri syrjinnän torjumiseksi. Joka puolella maata sijaitsevat paikallis- ja aluetoimistot antavat neuvoja ja käsittelevät kaikenlaiseen syrjintään perustuvia valituksia. Toimistojen lisäksi on viisi kansallista osaamiskeskusta, jotka ovat erikoistuneet yhteen tai kahteen syrjintäperusteeseen. Lisäksi kansallisena tasa-arvoelimenä toimiva yhdenvertaisen kohtelun komissio käsittelee virallisia valituksia, antaa kaikkia syrjintäperusteita koskevia virallisia lausuntoja ja jakaa ihmisille tietoa.

IHMISET TIETÄMÄTTÖMIÄ JÄRJESTÖISTÄ

Kaikki alankomaalaiset eivät kuitenkaan ole tietoisia tämän järjestöverkoston olemassaolosta eivätkä siitä, miten järjestöihin voi ottaa yhteyttä. Alankomaiden hallitus on näin ollen päättänyt käynnistää useiden kansalaisjärjestöjen kanssa tiedotuskampanjan syrjinnän mahdollisten uhrien tai todistajien tavoittamiseksi. Kampanjaa on tuettu syrjinnän torjumista koskevasta yhteisön toimintaohjelmasta.

Kampanjan keskeisenä osana ovat kansallinen neuvontapuhelin (0900-BelGelijk tai 0900 2 354 354) ja Internet-sivusto (www.belgelijk.nl), jotka avattiin kesäkuussa 2004. Kampanjan tunnuslauseena toimi "Discriminatie? Bel gelijk!" (Syrjintääkö? Soita heti!). Neuvontapuhelimen numero on julkaistu kaikissa yleispuhelinluetteloissa ja kuntien puhelinluetteloissa, ja palveluihin liittyvä kansallinen mainostaulukampanja alkoi

lokakuussa 2004. Myös radiokanavat, etenkin eräs etniseltä alkuperältään erilaisten nuorten ylläpitämä radiokanava, ovat mainostaneet kampanjaa laajasti. Sen sijaan muita viestimiä on ollut vaikeampi saada kampanjaan mukaan.

Neuvontapuhelimeen tulevat soitot ohjataan suoraan paikallis- ja aluetoimistoihin. Vaikka toimistojen saamien soittojen kokonaismäärä ei ole lisääntynyt merkittävästi, neuvontapuhelimen ja Internet-sivuston käyttö on lisääntynyt tasaisesti palvelujen avauduttua. Kesä-joulukuussa 2004 toimistot saivat miltei 600 soittoa neuvontapuhelimen kautta ja Internet-sivustolla käytiin yli 13 000 kertaa.

YHTEISTYÖN PARANTAMINEN RATKAISEVASSA ASEMASSA

Neuvontapuhelimen menestyksen jatkuminen riippuu julkisuuden lisääntymisestä ja siitä, miten hyvin palvelujen perustana oleva infrastruktuuri pystyy vastaamaan palveluihin tuleviin pyyntöihin ja valituksiin. Alankomaiden kampanja on myös edistänyt

syrjintää ehkäisevien ja torjuvien organisaatioiden välistä yhteistyötä.

Kampanjan koordinoimisesta ja toteuttamisesta vastaa syrjinnän vastainen virasto RADAR (Rotterdam) kansallisen syrjinnän vastaisten virastojen liiton toimeksiannosta.

Kansallinen ilmoitustaulukampanja alkoi lokakuussa 2004

LISÄTIETOJA:

Syrjinnän vastaisiin paikallis- ja aluetoimistoihin voi ottaa yhteyttä kansallisen syrjinnän vastaisten virastojen liiton (Landelijke Vereniging van Anti Discriminatie Bureaus en Meldpunten) kautta: www.lvadb.nl, www.belgelijk.nl.

Kampanjan koordinoijana toimiva syrjinnän vastainen virasto RADAR: www.radar.nl, www.belgelijk.nl

MUUT KAMPANJAN YHTEISTYÖKUMPPANIT: - Kansalliset osaamiskeskukset

LBL (Age): www.leeftijd.nl

LBR (rotu, etnisyys ja uskonto): www.lbr.nl

E-Quality (sukupuoli ja etnisyys): www.e-quality.nl

CG-Raad (vammainen): www.cg-raad.nl

KLHE (sukupuolinen suuntautuminen):

www.homo-emancipatiebeleid.nl

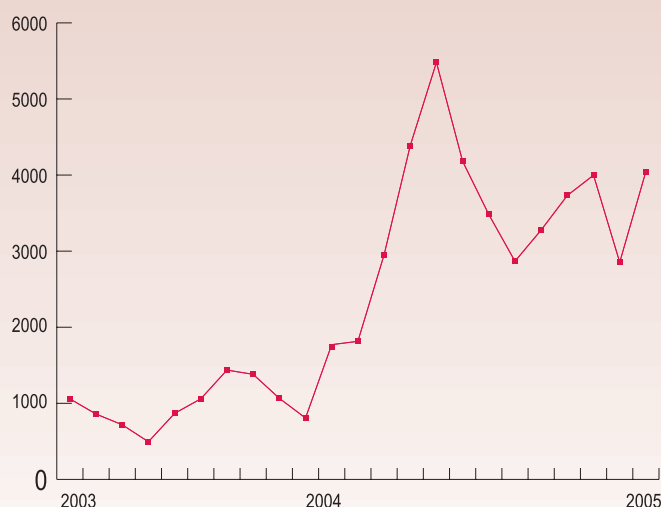
Yhdenvertaisen kohtelun komissio: www.cgb.nl

LINHA SOS IMIGRANTE - PORTUGALIN MAAHANMUUTTAJIEN NEUVONTAPUHELIN

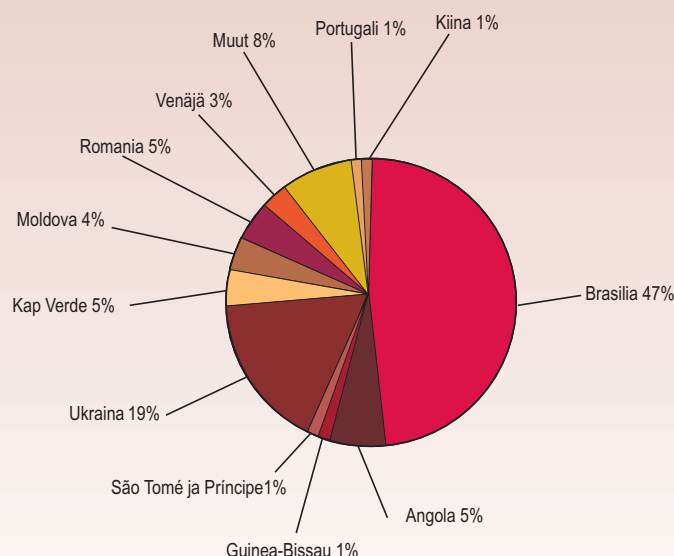
Portugalissa on maaliskuusta 2003 alkaen toiminut maahanmuuttajille ja etnisille vähemmistöille tarkoitettu neuvontapuhelin. Se tarjoaa tietoa ja tukea esimerkiksi laillistamista ja perheenyhdistämistä koskevilla kysymyksillä. Lisäksi ihmiset voivat jättää sinne syrjintää tai häirintää koskevia valituksia. Palvelussa toimivat lakiasiantuntijat voivat viedä osan valituksista eteenpäin.

Maahanmuuttajien SOS-neuvontapuhelin on rahoitettu maahanmuuttajien ja etnisten vähemmistöjen asioista vastaavan hallituksen osaston (ACIME) talousarviosta maahanmuuttajayhdistysten kanssa laadittujen pöytäkirjojen perusteella.

Puhelintiedustelujen määrä kuukaudessa

Tiedustelujen määrä lähtömaittain

IKÄSYRJINNÄSTÄ KÄRSIVIEN ÄÄNI KUULUVIIN

Työsyryntädirektiiviin on kirjattu uusia oikeuksia iän perusteella syrjittyjen suojelemiseksi. Miten syrjinnän uhreille sitten tiedotetaan heidän oikeuksistaan? Mitä uhrin voimat voivat tehdä, jos heitä kohdellaan väärin? ”Yhtäläiset oikeudet käytännössä” -asiakirjassa haastatellaan Hanne Schweitzeria, joka on Saksan Kölnissä toimivan ikäsyryntään vastaisen viraston puheenjohtaja. Virasto on Saksan ainoa kansallinen järjestö, joka kampanjoi ikäsyryntää vastaan.

Miten pyritte torjumaan ikäsyryntää?

Saksalaiset poliitikot sanoivat vuonna 1999, että ikäsyryntää ei ole. Halusimme kerätä todisteita todistaaksemme tämän vääräksi sekä kannustaaksemme ihmisiä entistä avoimempaan ikäsyryntääjatteluun. Päätimme järjestää kansallisen valituspäivän, joka oli 21. marraskuuta 2001.

Mainostimme päivää ruohonjuuritason paikallisjärjestöjen avulla ja perustimme erityisen neuvontapuhelimen ihmisten valituksia varten. Rekisteröimme tuon yhden päivän aikana 4 029 soittoa, mikä oli liikaa 20 puhelinlinjaa käyttäneelle 260 vapaaehtoisen ryhmällemme. Onnistuimme silti kirjaamaan melkein 1 600 valitusta, mikä todisti selkeästi, että ikäsyryntää esiintyy monin tavoin päivittäisessä elämässämme.

Noin 30 prosenttia valituksista liittyi työpaikkatilanteisiin. Huomasimme esimerkiksi, että jopa liittovaltion hallinnossa avoimena oleviin paikkoihin liitetään joskus 40 vuoden yläikärajaa. Miehet valittivat työpaikalla esiintyvistä syrjinnästä paljon enemmän kuin naiset (miesten soittojen osuus 43 prosenttia ja naisten 26 prosenttia).

Seuraavaksi eniten valitettiin (19 prosenttia) siitä, miten

iäkkäitä ihmisiä kuvataan viestimissä. Lisäksi pystyimme määrittämään muitakin tilanteita, joissa iäkkäät ihmiset kohtaavat säännöllisesti syrjintää, kuten sairausvakuutuksen sekä rahoitus- ja hoitopalvelujen saannissa sekä jatkokoulutukseen, vapaaehtoistyöhön ja julkisiin virkoihin pääsyssä.

Kansallinen valituspäivä vaati luonnollisesti paljon voimavaroja, mutta se auttoi lisäämään asiaa koskevaa yleistä tietoisuutta. Vuonna 2002 perustimme Internet-sivuston, johon ihmiset voivat turvautua ja jonne he voivat jättää valituksensa sähköisesti. Sivustolla käytiin tammi-joulukuussa 2004 noin 46 000 kertaa. Virastoamme pidetäänkin yhä enenevässä määrin ikäsyryntää koskevien kysymysten asiantuntijana.

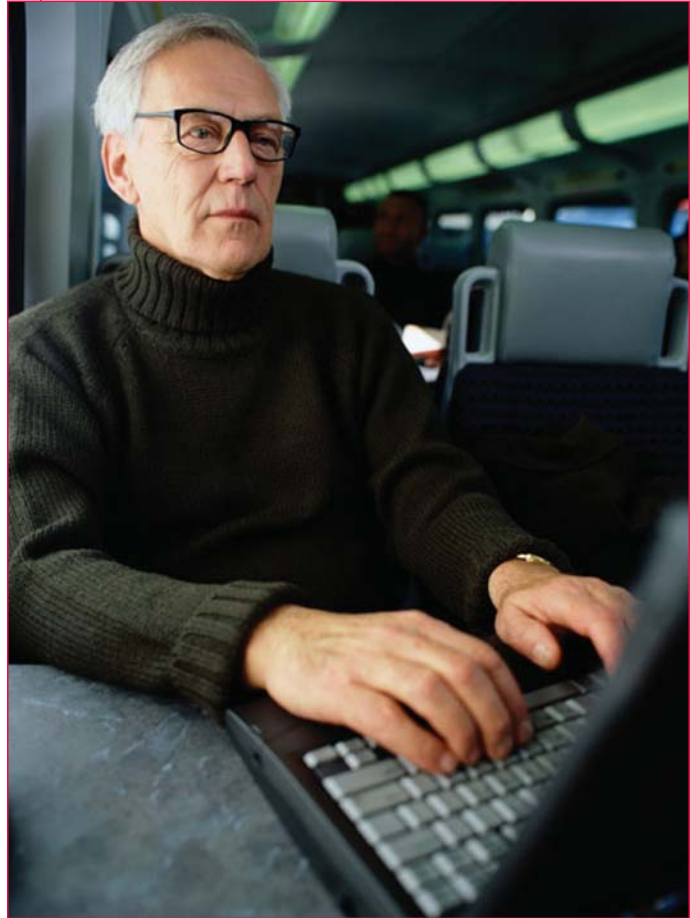
Millaista tukea tai millaisia ohjeita annatte valittajille?

Ikäsyryntää ei kielletä Saksan nykyisessä lainsäädännössä, joten emme voi suosittaa oikeustoimia. Tiedotamme kuitenkin ihmisille nykyisestä EU:n lainsäädännöstä ja annamme heille virallisen valituksen sisältöä koskevia neuvoja.

Mitä muutoksia on odotettavissa tulevaisuudessa?

Liittohallitus järjesti tammikuussa 2005 ensimmäisen kuulemisen uudesta muun muassa ikään perustuvan syrjinnän kieltävästä laista. Osallistuimme ensimmäisen lakiluonnoksen sisältöä koskevien neuvojen antamiseen. Toivomme, että uusi laki ulottuu laajemmalle kuin EU:n direktiivit ja että siinä kielletään tavaroiden ja palvelujen saantiin sekä työllisyyteen liittyvä ikäsyrjintä. Vielä on kuitenkin liian aikaista sanoa mitään varmaa. Toivomme kuitenkin, että hallitus käsittelee lain nopeasti ja että se hyväksytään ennen kesää 2005.

Miehet valittavat työpaikalla esiintyvistä syrjinnästä naisia enemmän

KANSALLISTA VALITUSPÄIVÄÄ KOSKEVIA LISÄTIETOJA ON SEURAAVASSA OSOITTEESSA:

www.altersdiskriminierung.de

JOKAPÄIVÄISEN SYRJINNÄN TORJUNTA

Maria Miguel Sierra johti monen vuoden ajan rasismien, antisemitismin ja muukalaisvihan vastaisen liikkeen (MRAX) valitusvirastoa. Sittemmin hän toimi Euroopan rasisminvastaisen verkoston (ENAR) johtajana. Nykyään hän toimii neuvonantajana ja osallistuu moniin EU:n uusien jäsenvaltioiden hankkeisiin.

Yksi syrjintädirektiivien sisältämistä uudistuksista on se, että yhdistykset ja organisaatiot voivat tukea syrjinnän uhreja oikeudenkäynnissä. Koska kansalaisjärjestöt ovat tiiviissä yhteydessä haavoittuviin ryhmiin, ne voivat hyvin edistää syrjinnän vastaisen lainsäädännön täytäntöönpanoa.

Hyvä esimerkki on rasismien, antisemitismin ja muukalaisvihan vastaisen liikkeen (MRAX) saama kokemus. MRAX on belgialainen yleishyödyllinen järjestö. MRAX:n valitusvirasto on toiminut vuodesta 1974 ja se palvelee rassistien tai syrjivien tekojen uhreiksi joutuneita tai niitä todistaneita ihmisiä.

ASIANMUKAISTEN OIKEUSTOIMIEN VALINTA

Valitusviraston kaksi oikeusavustajaa antavat ilmaiseksi tietoa ja ohjausta seuraavista vaihtoehdoista, joiden välillä valittaja voi valita.

- **Väitetyn syrjintään syyllistyneen tai hänen esimiehensä syyttäminen.** Syytettyä osapuolta pyydetään esittämään oman näkemyksensä asioista ja varoitetaan syrjinnän mahdollisista oikeusseuraamuksista. Johtajistoa pyydetään tarvittaessa tutkimaan asiaa ja toteuttamaan asianmukaisia toimia. Syyttämisen päätavoitteina ovat varoittaminen ja ennaltaehkäisy.
- **Sovittelu.** Sovittelua voidaan ehdottaa sellaisissa tapauksissa, joissa syrjintä on vaikea näyttää toteen (esimerkiksi asunnon saannissa) tai joissa valittaja on arkaluonteisessa asemassa (esimerkiksi työpaikkakäytössä). Sovittelussa neuvotellaan syytetyn osapuolen kanssa sovintoon pääsemiseksi tai anteeksipyyntöön saamiseksi.
- **Valituksen tekeminen.** Useimmat syrjinnän uhrin tekevät valituksen, jos rasistisiin tekoihin on syyllistynyt virkamies, erityisesti poliisi. MRAX voi osallistua oikeustoimiin, jos tapaus on vakava tai esimerkinomainen. MRAX:llä on oikeus toimia tällä tavoin rasististen tai muukalaisvihaa osoittavien tekojen rankaisemisesta vuonna 1981 säädetyn lain nojalla.

YLEISEN TIETOISUUDEN LISÄÄMINEN

Valitusviraston saamat valitukset ovat auttaneet MRAX:ää suunnittelemaan tiedotuskampanjoita, joiden tarkoituksena on estää syrjintä heti alkuunsa sekä rohkaista uhreja ilmoittamaan syrjivistä teoista. MRAX:llä on ollut vuodesta 2002 käynnissä jokapäiväiseen syrjintään keskittyvä kampanja. Siinä puututtiin aluksi diskoihin ja baareihin sisäänpääsyä koskevaan syrjintään ja nykyään keskitytään asunnon saantiin. Kampanjan viimeinen osa koskee työsyryntää. Kampanja on järjestetty yhdessä Belgian kansallisen tasa-arvoelimen (yhtäläisten mahdollisuuksien ja rasisminvastaisuuden keskuksen) sekä erilaisten yhdistysten ja laitosten kanssa.

Ch. Prop. Non-racistes pour constr. Société + tolérante.

La discrimination raciste dans l'accès au logement est un délit.

02/209.62.53 - www.mrax.be

Tiedotuskampanjassa puututaan asunnon saantiin liittyvään syrjintään

MYÖS POLIITTISET TOIMET TARPEEN

MRAX tarjoaa lisäksi maahanmuutto- ja turvapaikkakäytöksiä koskevaa asiantuntemusta ja eri yleisöille tarkoitettuja koulutustilaisuuksia. Palveluihin kuuluvat myös asiakirjakeskus ja kuukausittain ilmestyvä uutislehti MRAX-Info. MRAX voi laajan kokemuksensa ansiosta vaikuttaa lainsäädännön ja politiikan kehittämiseen sekä haastaa hallinto- ja oikeusviranomaiset ja poliittiset viranomaiset toimimaan rotusyrjintää vastaan.

LISÄTIETOJA:

- Rasismin, antisemitismin ja muukalaisvihan vastainen liike: www.mrax.be
- Belgian kansallinen tasa-arvoelin: www.antiracisme.be

TUKITOIMIJOIDEN VALMIUKSIEN KEHITTÄMINEN

JOHDANTO

YHTEISEEN TAVOITTEESEEN PYRKIMINEN

Kummassakin syrjintädirektiivissä vaaditaan jäsenvaltioita varmistamaan, että oikeudelliset ja/tai hallinnolliset menettelyt ovat syrjinnän kohteeksi joutuneiden käytettävissä. Direktiiveissä annetaan näin uusi asema asianajajille, kansalaisjärjestöille, yhdistyksille, riippumattomille elimille ja ammattiyhdistyksille.

Samalla kun nykyisten organisaatioiden asemaa on vahvistettu (esimerkiksi Yhdistyneessä kuningaskunnassa), direktiivien ansiosta on perustettu uusia instituutioita. Niillä on oikeus tiedottaa syrjinnän uhreille, antaa heille neuvoja, edustaa heitä oikeudenkäynneissä, kerätä tarvittavia todisteita ja avustaa heitä uhrien työnantajien kanssa käytävissä neuvotteluissa. Erityyppisillä toimijoilla ja organisaatioilla (kansalaisjärjestöillä, ammattiyhdistyksillä ja asianajajilla) on erilainen asema, ja ne ovat usein keskittyneet käsittelemään tiettyjä syrjinnän perusteita. Siksi niillä jokaisella on tietty käytännön tehtävä.

Niillä on kuitenkin myös yhteinen tavoite: tehdä syrjinnän vastaisesta lainsäädännöstä täytäntöönpanokelpoista. Tämän vuoksi niiden on toimittava yhteistyössä ja työskenneltävä tiivisti keskenään. Kuka pystyisikään avustamaan paremmin asianajajaa tarvittavien todisteiden keruussa jutun viemiseksi oikeuteen kuin kansalaisjärjestö tai ammattiyhdistys? Ilman asianajajan oikeudellista asiantuntemusta kansalaisjärjestöt ja ammattiyhdistykset taas eivät pysty yhtä hyvin antamaan oikeudellisia neuvoja uhreille, jos niillä ei ole tähän tarvittavia voimavaroja.

AVAINVÄLINEENÄ KOULUTUS

Näiden toimijoiden on oltava tietoisia täydentävistä tehtävistään ja mahdollisuuksistaan uhrien mahdollisimman tehokkaaksi puolustamiseksi. Tietoisuuden lisääminen onkin yksi yhteisön toimintaohjelman tärkeimmistä keinoista syrjinnän torjumiseksi, ja siitä vastaavat muun muassa useat kansalliset ja kansainväliset koulutuslaitokset.

Koulutus on avainväline syrjinnän torjumisessa ja uhrien tukemisessa. Koulutuksen sisältönä on EU:n syrjintädirektiivit ja kansallisen lainsäädännön osaksi saatettu EU:n lainsäädäntö, ja sen tavoitteena on opettaa toimijoille lainsäädäntövälineiden käyttöä ja soveltamista eri tilanteissa sen sijaan, että tyydyttäisiin tiedottamaan niissä käytettyjen käsitteiden merkityksestä ja vaikutuksesta.

Tällainen koulutus tarjoaa toimijoille erityisen oikeudellisen metodologian, jotta ne voivat tutustua oikeudellisen päättelyn erityisiin menetelmiin direktiivien täytäntöönpanossa ja tulkinnessa. Koulutuksen ansiosta toimijat voivat myös jakaa ammattikokemuksiaan ja vaihtaa näkemyksiään joko alueellisen toimintatavan (kuten Italian oikeuslaitoksen ylikomitea) tai kansainvälisen toimintatavan (kuten Trierissä sijaitseva Eurooppa-oikeuden akatemia) mukaisesti.

Florence Hartmann-Vareilles on kurssiohjaaja Trierissä sijaitsevassa Eurooppa-oikeuden akatemiassa (ERA), jossa hän vastaa EU:n syrjinnän vastaista lainsäädäntöä koskevista seminaareista, joita tuetaan syrjinnän torjumista koskevasta yhteisön toimintaohjelmasta.

Hän on toiminut tätä ennen asianajajana Grenoblessa ja Pariisissa.

YHDISTYNEEN KUNINGASKUNNAN VAMMAISLAIN PERUSTEELLA NOSTETUT KANTEET

Caroline Gooding on Yhdistyneen kuningaskunnan vammaisten oikeuksia käsittelevän valiokunnan (Disability Rights Commission) puheenjohtaja. Hän vastaa neuvojen antamisesta kauaskantoisista ja tärkeistä vammaiskysymyksistä sekä vammaan perustuvaa syrjintää koskevan lain (DDA, Disability Discrimination Act) yleisestä vaikutuksesta. Hän johti aikaisemmin DDA-lain edustus- ja neuvontahanketta sekä kuului vammaisuutta käsittelevään hallituksen työryhmään.

Kaksi kansallista vammaisjärjestöä on perustanut Yhdistyneen kuningaskunnan vammaan perustuvaa syrjintää koskevan lain (DDA) säätämisen jälkeen vuonna 1995 erityisiä hankkeita tai yksiköjä, jotka neuvovat ja edustavat vammaisten syrjintää koskevissa kysymyksissä.

ERIKOISTUNEET OIKEUSNEUVONTAYKSIKÖT

Valtion kuninkaallinen sokeiden instituutti (RNIB, The Royal Institute of the Blind) on perustanut oikeusviranomaisen toimen. Palveluyksikössä on nykyisin kaksi työntekijää, joiden tehtävänä on neuvoa ja edustaa sokeita ja näkörajoitteisia syrjintää koskevissa oikeusjutuissa. Palveluyksikkö neuvoo myös heidän edustajiaan, kuten asiaa valmistelevia asianajajia, ammattiyhdistyksiä tai lakikeskuksia. Se laatii myös DDA-lakia koskevia tietolehtisiä, ja palveluyksikön työntekijät kiertävät ympäri maata kertomassa lain säädöksistä.

RNIB on edustanut satoja sokeita ja näkörajoitteisia sekä työpaikkaa että tavaroita ja palveluja koskevissa oikeusjutuissa. Se vastaa sähköpostitse ja postitse lähetettyjen tiedustelujen lisäksi keskimäärin 50-75 puhelintiedusteluun viikossa. Monet oikeusjutuista on ratkaistu sovittelussa, kun taas joitain oikeusjuttuja on sitä ennen käsitelty oikeudenkäynneissä. Esimerkiksi:

- H:lta kiellettiin pääsy paikalliseen ravintolaan, koska hänellä oli mukanaan opaskoira. RNIB edusti häntä lain mukaisesti

nostetun kanteen perusteella. H:lle maksettiin 1 000 punnan (1 450 euron) korvaus ja ravintolalle annettiin ensimmäinen kielto määräys näiden säädösten mukaisesti ja se veloitettiin sallimaan H:n ruokailu ravintolassa.

- A:lle ei annettu työpaikkaa, koska hänellä ei ollut ajokorttia, vaikka hän olisi voinut matkustaa työpaikalle muilla tavoin. Oikeusjuttu ratkaistiin

Lukuisat Yhdistyneen kuningaskunnan organisaatiot tarjoavat vammaisten syrjintää koskevaa oikeusneuvontaa

sovittelussa, jonka mukaan A:lle maksettiin 12 000 punnan (17 400 euron) korvaus ja hänelle tarjottiin toista virkaa.

Valtion kuninkaallinen kuurojen instituutti (RNID, The Royal National Institute for Deaf People) on suurin hyväntekeväisyysjärjestö, joka edustaa 9 miljoonaa kuuroa ja kuulovammaista Yhdistyneessä kuningaskunnassa. Se on perustanut erikoistuneen oikeusneuvonta- ja vaikuttamisyksikön (Casework Service), jossa käsitellään erityisesti kuuroja ja kuulovammaisia koskettavia vammais- ja sosiaaliturvalakikysymyksiä.

Casework Service -yksikkö on käsitellyt vuodesta 2001 alkaen yli 2 000 yksityisten tiedustelua sekä ottanut useita satoja kertoja yhteyttä eri organisaatioihin ja hallituksen virastoihin. Se on voinut osallistua DDA-lakiin perustuvaan käräjäoikeuteen vuoden 2002 puolivälistä ja se on toiminut edustajana yli 30:ssä työpaikkaa, koulutusta sekä tavaroita ja palveluja koskevassa oikeusjutussa. Useimmat oikeusjutut on pystytty ratkaisemaan joko loppukuulustelussa tai sovittelumenettelyssä.

MUUT AKTIIVISET VERKOSTOT

Vaikka nämä kaksi organisaatiota ovatkin toimineet kaikkein aktiivisimmin DDA-lakia koskevassa vaikutamisessa ja tiedottamisessa, myös muut organisaatiot tarjoavat samantapaisia palveluja. MIND on suurin kansallinen mielenterveysongelmaisten etuja valvova organisaatio, joka tarjoaa oikeusneuvontaa ja jolla on käytössään lainkäyttäjien verkosto, jolta se voi kysyä neuvoja. Neuvontapalvelussa käsitellään erilaisia kysymyksiä, ja vain pieni osa niistä koskee DDA-lakia.

DIAL-UK-verkosto käsittää 160 paikallista vammaisten tiedotus- ja neuvontapalvelua. Verkosto järjesti ympäri maata koulutusseminaareja, kun DDA-laki tuli voimaan.

Lukuisat ammattiyhdistykset tiedottavat myös aktiivisesti laista ja vievät juttuja oikeuteen jäsentensä puolesta. Vammaisjärjestöjen ja ammattiyhdistysten väliset hyvät suhteet ovat tärkeitä, jotta vammaisten oikeuksia voidaan edustaa tehokkaasti.

LISÄTIETOJA:

Vammaisten oikeuksia käsittelevä valiokunta (Disability Rights Commission): www.drc-gb.org

Vammaislainsäädäntö, katso Yhdistyneen kuningaskunnan hallituksen vammaispolitiikan yksikkö (Government Disability Policy Division): www.disability.gov.uk

RNIB: www.rnib.org.uk

RNID: www.rnid.org.uk

MIND: www.mind.org.uk

DIAL-UK: www.dialuk.info

AKTIVISTIT JA PUOLESTAPUHUJAT:

VAMMAISTEN OIKEUKSIA KÄSITTELEVÄ KOULUTUSOHJELMA

Kreikan kansallinen vammaisliitto koordinoi hanketta, johon osallistuu yhteistyökumppaneita yhdeksästä EU:n jäsenvaltiosta, Bulgariasta ja Romaniasta. Sen tavoitteena on valtaistaa aktivisteja ja puolestapuhujia, jotka ovat itse vammaisia tai edustavat heitä, käyttämään äskettäin käyttöön otettuja lainsäädäntövälineitä. Tarkoituksena on järjestää kolme EU:n tasoista seminaaria ja 11 kansallista koulutusseminaaria, joissa käsitellään EU:n ja kansainvälisiin säädöksiin sekä jäsenvaltioiden kansallisiin lakeihin perustuvaa oikeuksia koskevaa lainsäädäntöä. Hankkeen lopuksi laaditaan koulutuskäsikirja ja Internet-sivusto.

LISÄTIETOJA:

Euroopan vammaisfoorumi (EDF, European Disability Forum): www.edf-feph.org

Kreikan kansallinen vammaisliitto: www.esaea.gr

KANSALAIJÄRJESTÖJEN VALTAISTAMINEN UHRIEN TUKEMISEKSI

Anette Sjodin on Ruotsin lesbojen, homojen, biseksuaalien ja transseksuaalien liiton RFSL:n hankekoordinaattori ja käsittelee lähinnä työpaikkakysymyksiä koskevia EU:n hankkeita.

Monet työpaikkasyrjinnän kohteeksi joutuneet eivät koskaan nosta kannetta. Miksi? Miksi ihmiset eivät pyri turvaamaan oikeuksiaan?

Ensinnäkin on tiedettävä, mitä syrjintä tarkoittaa, ja ymmärrettävä, että se on lailla kielletty. Oman pätevyyden puutteesta syyttämisen sijaan on tiedostettava, että kiusaaminen, häirintä tai työpaikan epäminen pätevimältä hakijalta on kaikki syrjintää.

Toiseksi on ymmärrettävä reagoinnista ja syrjivän kohtelun vastustamisesta koituva hyöty. Miksi sinun on toimittava sen sijaan, että pysyisit hiljaa ja kestäisit? Toiminta edellyttääkin riittävää motivaatiota.

Lopuksi on tiedettävä, kenen puoleen kääntyä. Keihin voit luottaa? Kuka on sinun puolellasi ja tietää, mitä seuraavaksi pitää tehdä? Tarvitset tukea sekä oikeudenkäyntimenettelyssä että henkisen paineen kestämisessä.

Näiden esteiden ylittäminen vaatii paljon ponnisteluja ja lainsäädännön soveltamista jokapäiväisessä elämässä. Kansalaisjärjestöillä on yksityisten tukemisessa hyvin tärkeä asema. Koska ne edustavat syrjinnän kohteeksi joutuneita ryhmiä, ne ovat hyvin perillä edustamiensa henkilöiden jokapäiväisestä elämästä sekä tietoisia syrjinnän eri muodoista. Kansalaisjärjestöt voivat tehokkaasti ylittää edellä mainitut esteet viestimällä yksityisten ja organisaatioiden kanssa.

KOHDENNETTUA KOULUTUSTA NELJÄSSÄ MAASSA

Neljän maan organisaatiot toimivat yhteistyössä

”Oikeussuojan saatavuus” -hankkeessa muuttaakseen sanat teoiksi lainsäädännön täytäntöönpanemiseksi syrjintätapauksissa. Hankkeessa keskitytään ikään, vammaan ja sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvaan syrjintään. Kansallisia toimia johtaa neljä kansalaisjärjestöä: isobritannialainen vanhusten tukijärjestö (Help the Aged), Espanjan vanhusjärjestöjen liitto (CEOMA), romanialainen sukupuolista suuntautumista käsittelevä ACCEPT sekä Ruotsin lesbojen, homojen, biseksuaalien ja transseksuaalien oikeuksia käsittelevä liitto (RFSL). Hankkeeseen osallistuvat myös RFSL:n hallinnoimina Ruotsin ammattiyhdistysliitto (LO) sekä sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvaa syrjintää torjuva oikeusasiamies (HomO). Hanketta rahoitetaan kansainvälisenä toimintana syrjinnän torjumista koskevasta yhteisön toimintaohjelmasta.

Hanketta toteutetaan kansallisesti eri tavoin neljässä maassa. Se on välttämätöntäkin olosuhteiden ja

rakenteiden erilaisuuden vuoksi, koska lait vaihtelevat maittain, yksityisten, kansalaisjärjestöjen, ammattiyhdistysten ja oikeudellisten edustajien laintuntemus on eritasoista, kanteiden käsittelyrakenteet ovat erilaisia ja avaintoimijat eivät välttämättä ole kaikissa maissa samoja. Yleistavoite on kuitenkin sama yksityiskohtien erilaisuudesta huolimatta: valtaistaa avaintoimijat tukemaan yksityisiä henkilöitä kehittämällä toimijoiden valmiuksia. Tähän pyritään järjestämällä seminaareja ja konferensseja sekä laatimalla tiedotus- ja koulutusmateriaalia. Tässä yhteydessä yritetään ratkaista edellä mainittuja ongelmia keskittymällä avaintoimijoiden tehtäviin sekä niiden mahdollisuuksiin ja vastuuseen yksilöiden tilanteen kohentamiseksi.

Ihmisiä on autettava lainsäädännön soveltamiseksi käytännössä

TULEVIEN TOIMIEN VALMISTELU

Hankkeen tuloksena laaditaan yhteinen koulutuskäsikirja, jota on kehitetty koko hankkeen ajan ja joka saadaan valmiiksi vuonna 2006. Käsikirja käännetään useille kielille. Vuonna 2006 järjestetään kansainvälinen seminaari, jonka tärkeänä yleistavoitteena on asialistan laatiminen Euroopassa nykyisin toteutettavista syrjinnän vastaisista toimista. Yksi asia on varma - syrjintää on torjuttava vielä pitkän aikaa, ja yksityiset tarvitsevat kansalaisjärjestöjensä tukea, jotta lainsäädäntö saadaan toimimaan käytännössä.

LISÄTIETOJA:

www.rfsl.se/access

KANSALAIJÄRJESTÖJEN VALMIUKSIEN KEHITTÄMINEN LAAJEMMASSA EUROOPASSA

Margarita Ilieva on Sofiassa toimiva syrjinnän torjuntaan erikoistunut asianajaja. Hän toimii nykyisin kansallisena koordinaattorina Bulgariassa hankkeessa, jonka tarkoituksena on kartoittaa ja kehittää kansalaisjärjestöjen valmiuksia kymmenessä uudessa jäsenvaltiossa ja kolmessa ehdokasvaltiossa. Hanketta tuetaan syrjinnän torjumista koskevasta yhteisön toimintaohjelmasta. Hän kertoo asiakirjassa ”Yhtäläiset oikeudet käytännössä”

enemmän tästä hankkeesta sekä kansalaisjärjestöjen tarpeista Bulgariassa ja laajemmin Keski- ja Itä-Euroopassa.

Miten kansalaisjärjestöt voivat auttaa syrjinnän uhreja oikeussuojan saamisessa?

Kansalaisjärjestöjen tehtävänä on valistaa ja saada uhrin tiedostamaan syrjintä oikeuksien loukkaamisena sekä kertoa heille mahdollisista valituskeinoista. Ne myös vastaanottavat ja käsittelevät valituksia sekä neuvovat, miten tilannetta voidaan käsitellä sekä oikeudellisesti että käytännössä. Kansalaisjärjestöt auttavat käräjäoikeuksissa uhreja valmistelemaan oikeusjuttuja tarjoamalla heille asianmukaista tietoa ja turvaamalla tarvittavat todisteet kanteen nostamiseksi tuomioistuimissa. Joillain kansalaisjärjestöillä on oikeudellista asiantuntemusta koskevia voimavaroja, joiden ansiosta ne voivat tarjota uhreille edustuksen tuomioistuimissa ja muissa viranomaiselimissä. Jotkut kansalaisjärjestöt taas käynnistävät strategisia käräjäoikeuksia ja pyrkivät näin aktiivisesti etsimään tai valmistelemaan oikeusjuttuja harjoitusten avulla, jotta oikeuslaitoksille voidaan ilmoittaa koko oikeusjärjestelmää koskevista kysymyksistä. Kansalaisjärjestöt julkaisevat sitten käräjäoikeuksien tulokset ja pyrkivät siten muuttamaan kansalaisten asenteita.

Miten kansalaisjärjestöjen asema on muuttunut Bulgariassa uuden syrjinnän vastaisen lainsäädännön myötä?

Uusi lainsäädäntö, jossa EU:n säännöstö on saatettu osaksi kansallista lainsäädäntöä, on lisännyt merkittävästi kansalaisjärjestöjen valmiuksia käynnistää syrjinnän vastaisia käräjäoikeuksia. Kansalaisjärjestöt valtuutetaan laissa sekä edustamaan uhreja että nostamaan itse kanteita, kun monien henkilöiden oikeuksia on loukattu. Lisäksi kansalaisjärjestöt voivat osallistua yksityisten uhrien tai muiden kansalaisjärjestöjen käynnistämiin oikeudenkäynteihin asianomaisina ja tarjota näin lisäasiantuntemusta tai poliittista tukea yleistä etua koskevassa käräjäoikeuksissa. Kansalliset ja kansainväliset oikeuksia ajavat ryhmät ovat kokeilleet innokkaasti näitä uusia toimintamahdollisuuksia sekä vieneet yleistä etua koskevia oikeusjuttuja tuomioistuimeen itsenäisesti syrjinnän vastaisten kanteiden nostajina. Bulgarian Helsinki-komitean ja Romani Baht -säätiön, johon romanien oikeuksia puolustava European Roma Rights Centre on liittynyt amicus curiae, toteuttamat oikeustoimet ovat jo osoittautuneet menestykselliseksi oikeudenkäynnissä.

Kuinka monella aiheeseen liittyvällä järjestöllä on aktiivista toimintaa ja millä aloilla ne toimivat? Kuinka monta järjestöä osallistuu tähän hankkeeseen?

Bulgariassa on noin kymmenen syrjintää torjuvaa kansalaisjärjestöä, joiden tehtävänä on seurata, käräjöidä ja vaikuttaa. Useimmat niistä ovat ihmisoikeusryhmiä, jotka keskittyvät rotu- ja kansallisuuskysymyksiin. Jotkut niistä ovat taas yhteisöryhmiä, jotka keskittyvät esimerkiksi romanien tai sukupuoliseen suuntautumiseen ja vammaan perustuvaan syrjintään. Uskontoa ja ikää käsittelevät ryhmät ovat selvästi vähemmän aktiivisia. Toiset kymmenen järjestöä pyrkivät yksinomaan poistamaan romaniin kohdistuvan koulusyrjinnän. Kaikkien näiden kansalaisjärjestöjen aktivistit osallistuvat hankkeeseen.

Miten kansalaisjärjestöjen valmiudet vaihtelevat 13 hankemaassa?

Kansalaisjärjestöillä on vahvin asema Bulgariassa, Unkarissa ja Puolassa, missä ne voivat kääntyä useiden kokeneiden aktivistien, mukaan lukien yleistä etua puolustavien asianajajien, puoleen. Kansalaisjärjestöt pystyvät parhaiten näissä kolmessa maassa lobbaamaan, vaikuttamaan ja käräjöimään strategisesti sekä kansallisesti että kansainvälisesti.

Mitkä ovat kansalaisjärjestöjen erityistarpeet näissä 13 maassa?

Selvä enemmistö ruohonjuuritason ryhmistä ja yhteisöryhmistä tarvitsee syrjinnän vastaisia oikeudellisia standardeja ja oikeuskeinoja koskevaa koulutusta. Kehittyneimmät ja tärkeimmät kansalaisjärjestöt tarvitsevat kouluttajien koulutusta, jotta ne pystyisivät välittämään taitotietoa yhteisöille ja ruohonjuuritason ryhmille. Tämä voi vahvistaa pienempien ryhmien asemaa oikeusjärjestelmässä toisaalta yhteyslinkkinä uhrien ja oikeusjuttujen sekä toisaalta oikeusneuvonnan ja kansallisen näkyvyyden välillä. Sekä pienet paikalliset ryhmät että kehittyneemmät kansalliset järjestöt tarvitsevat institu-

tionaalista tukea ja rahoitusta niiden käräjöinti- ja vaikutusponnistelujen lujittamiseksi sekä syrjinnän vastaisen toiminnan tehostamiseksi.

Pystyvätkö kansalaisjärjestöt hyödyntämään uusia säädöksiä?

Monilla vanhimmista ja vaikutusvaltaisimmista kansalaisjärjestöistä, jotka ovat puolustaneet jo pitkään aktiivisesti ihmisoikeuksia, on riittävästi valmiuksia soveltaa näitä uusia oikeuskeinoja. Kuitenkin muita kansalaisjärjestöjä sekä myös useimpia paikallisia ja yhteisöryhmiä on koulutettava tai niille on tarjottava lisäkoulutusta. Tämä tavoite saavutetaan helpoiten kehittämällä paremmassa asemassa olevien järjestöjen koulutusvalmiuksia, jotta ne pystyvät siirtämään taitotietoaan paikallisille ja yhteisöryhmille.

Miten kansalaisjärjestöjen valmiuksia voidaan kehittää hankkeessa?

Koska hankkeessa tuetaan kouluttajien ja sen jälkeen aktivistien koulutusta, se edistää käytännön kyvykkyyttä useimmissa kansalaisjärjestöissä. Sen ansiosta voidaan entistä paremmin huomioida yleiseen etuun liittyvät kysymykset ja soveltaa tasa-arvoa koskevia oikeuksia käytännössä. Koulutettavien aktivistien - joita on Bulgariassa 50 - määrä on suuri, kun otetaan huomioon, että vain noin kymmenen kansalaisjärjestöä toimii alalla nykyisin aktiivisesti (lukuun ottamatta romanien koulutukseen keskittyneitä kansalaisjärjestöjä). Se tarkoittaa, että suunnitellun koulutuksen avulla pyritään vaikuttamaan kaikkiin syrjintää torjuviin aktivisteihin ja ehkä jopa kaksinkertaistamaan heidän valmiutensa.

LISÄTIETOJA SAA HANKKEEN KAHDelta
YHTEISTYÖKUMPPANILTA:

Human European Consultancy:
www.humanconsultancy.com

Migration Policy Group: www.migpolgroup.com

AMMATTIYHDISTYSTOIMIJAT TARTTUVAT OIKEUDELLISEEN HAASTEeseen

Jean-Luc Rageul on CFDT:n Pariisin hallintoalueen osaston pääsihteeri. CFDT on kansallinen ammattiyhdistysliitto, joka edustaa julkisen ja yksityisen sektorin eri alojen ja ammattien työntekijöitä eri maantieteellisillä tasoilla: kansallisella, alueellisella, hallintoalueellisella ja paikallisella tasolla.

Ranskan demokraattisen työliiton (CFDT) Pariisin departementin osasto on pyrkinyt jo pitkään puolustamaan tasa-arvoa ja torjumaan syrjintää. Olemme 1970-luvulta alkaen taistelleet kaikkien työntekijöiden samojen oikeuksien puolesta, oli kyse sitten ranskalaisista tai ulkomaalaista alkuperää olevista työntekijöistä. 1980-luvulla keskityimme edistämään laittomien ulkomaalaisten työntekijöiden aseman laillistamista ja 1990-luvulla toteutimme valistus- ja toimintaohjelman ”Tasa-arvon puolesta syrjintää vastaan”.

Näistä valistustoimista huolimatta rotusyrjintää esiintyy yhä monissa johtamiskäytännöissä, eikä ammattiyhdistystoimijoilla ole riittävästi valmiuksia puuttua siihen. Olemme asettaneet oikeustoimia koskevan koulutuksen yhdeksi neljästä painopisteestämme toimijoiden valtaistamiseksi käyttämään syrjinnän vastaista lakia ammattiyhdistystoiminnassa.

JÄSENNELTY KOULUTUSRAKENNE

Käynnistimme vuonna 2004 koulutusseminaareja yhdessä Astrolabe Conseil'n ja GELD:in (Groupe d'Etude et de Lutte contre les Discriminations) asiantuntijoiden kanssa. Seminaarit oli kohdistettu tärkeimmille ammattiyhdistystoimijoille: valituille työlakituomareille, ammattiyhdistysten oikeudellisille toimijoille ja työpaikkojen ammattiyhdistysedustajille.

Seminaarien tuloksena laadittiin kokeiltu ja testattu koulutusmoduuli, joka käsitti seuraavat avainkohdat:

- Syrjinnän käsitteen alkuperä
- Kansainvälisen ihmisoikeuslain perusteet

- Syrjintää käsittelevä eurooppalainen ja yhteisölaki
- EU:n direktiivien 2000/43/EY ja 2000/78/EY perusteellinen analyysi
- Syrjinnän käsite erotettuna Ranskan perinteisessä valtiosäännössä ja hallinto-oikeudessa vahvistetusta tasa-arvon käsitteestä
- Eurooppalaisen oikeusjärjestelmän vaikutus siten kuin se on saatettu osaksi Ranskan lainsäädäntöä, tasa-arvoa koskevaa oikeusjärjestelmää ja lainkäyttäjien toimintaa
- Syrjintää koskevien todisteiden keruu.

LAINKÄYTTÄJIEN TAPOJEN MUUTTAMINEN

Oli selvää, että ammattiyhdistystoimijoiden on perusteellisesti muutettava toimintatapaansa syrjintätapauksien analysoinnissa ja oikeusjuttujen valmistelussa uusien lakien mukaisesti. Erityisesti Ranskan oikeusjärjestelmällä on hyvin vähän kokemusta todisteita koskevista uusista säännöistä sekä todistustaakan siirtämisestä. Koulutuksen tärkeimpänä tuloksena onkin ollut käytännön metodologinen väline, jonka tavoitteena on auttaa oikeudellisia neuvonantajia, työlakituomareita ja institutionaalisia toimijoita keräämään todisteita. Metodissa korostetaan uhrien kanssa käsiteltäviä kysymyksiä, päättelyn strategisia välineitä sekä asiakirjoja, joita on kerättävä menettelyn jokaisessa vaiheessa ensimmäisestä tapaamisesta työntekijän kanssa työtuomioistuimessa käytävään päätöksentekomenettelyyn asti.

Seminaareissa vahvistettiin myös tiiviin yhteistyön merkitys ammattiyhdistysliikkeen ulkopuolisten toimijoiden,

kuten tuomareiden, työtarkastajien ja valtion työvoimapalvelujen kanssa.

Pariisin CFDT ehdotti vuonna 2005, että sen kaikki työläkituomarit ja ammattiyhdistysedustajat osallistuisivat tähän koulutusjaksoon. Toivomme, että he oppivat tällä tavoin tuntemaan uudet todisteita koskevat säännöt, ja rohkaisemme heitä samalla rakentamaan toimintatapaan syrjinnän torjunnassa.

LISÄTIETOJA:

GELD: www.le114.fr/

CFDT: www.cfdt.fr

YHTÄLÄINEN KOHTELU TYÖPAIKALLA JA ASUNNON SAANNISSA

Syrjintää torjuvasta yhteisön toimintaohjelmasta rahoitettuun kansainväliseen Casadis-hankkeeseen osallistuu ammattiyhdistyksiä ja koulutusorganisaatioita neljästä maasta: Ranskasta, Belgiasta, Italiasta ja Romaniasta. Hankkeen tarkoituksena on kouluttaa ja tukea ammattiyhdistystoimijoita toteuttamaan syrjinnän vastaisia toimia työpaikalla tai asunnon saannissa. Erityinen kohdeyleisö vaihtelee kunkin maan tarpeiden mukaan, mutta siihen kuuluu luottamusmiehiä ja muita työntekijöiden edustajia, ammattiyhdistysten työlain asiantuntijoita sekä työntekijöitä ja ammattiyhdistyksiä työtuomioistuimissa edustavia maallikkotuomareita.

Koulutuksen tavoitteena on tiedottaa osallistujille erilaisiin syihin, kuten ikään, vammaan, terveyteen, rotuun tai uskontoon perustuvasta syrjinnästä. Koulutuksessa tarkastellaan oikeussuojan saannin keinoja kansallisesti ja Euroopan tasolla sekä tarjotaan realistinen työväline, jota osallistujat voivat soveltaa jokapäiväisessä työssä yhdenvertaisten mahdollisuuksien ja monimuotoisuuden edistämiseksi.

Casadis-hankkeessa pyritään myös helpottamaan eri yhteistyökumppanivaltioiden välistä kokemusten vaihtoa, edistämään hyviä käytäntöjä sekä takaamaan tulosten laaja levittäminen.

Hanketta koordinoi Émergences, ja siihen osallistuvat seuraavat yhteistyökumppanit:

La Confédération Générale du Travail (CGT) - Ranska,

Form'action André Renard - Belgia - Fédération Générale du Travail de Belgique (FGTB) - ammattiyhdistyksen koulutuselin, Agenzia Formazione Lavoro (AGFOL) - Italia,

Confederatia nationala a sindicatelor libere din romania Fratia (CNSLR) - Romania.

LISÄTIETOJA:

www.casadis.org/

ITALIALAISET ASIANAJAJAT OPPIVAT TUNTEMAAN UUDET SYRJINNÄN VASTAISET OIKEUSVALTUUDET

Paola Accardo on yhteisölakiin perehtynyt tuomari Italian oikeuslaitoksen ylikomiteassa (CSM). CSM on virallinen elin, jonka tehtävänä on taata Italian oikeuslaitoksen itsehallinto ja riippumattomuus. Se järjestää ja valvoo myös tuomariharjoittelijoiden ja syyttäjien ammattikoulutusta sekä tarjoaa juristien jatkuvaa koulutusta.

Italian hallitus antoi heinäkuussa 2003 kaksi uutta asetusta, joissa saatettiin EU:n rotu- ja työsyrijintädirektiivit osaksi kansallista lainsäädäntöä. Lain täytäntöönpano edellyttää kuitenkin, että juristit tuntevat hyvin asiakirjat ja niiden suomat oikeusvaltuudet.

SYRJINTÄÄ TORJUVA KOHDISTETTU KOULUTUS

Italian oikeuslaitoksen ylikomitea (CMS, Consiglio Superiore della Magistratura) on kehittänyt juristeille tarkoitettua koulutusohjelman Roomassa ja kahdeksalla muulla alueella. Koulutusohjelman on mahdollistanut syrjintää torjuvan yhteisön toimintaohjelman kansallisia valistustoimia koskeva rahoitus.

Syrjinnän vastainen koulutus aloitettiin kolmipäiväisellä seminaarilla huhtikuussa 2004. Ohjelma perustui pitkälti Eurooppa-oikeuden akatemiassa (ERA) järjestetystä koulutuksesta saatuun myönteiseen kokemukseen. Tuomareita, lainoppineita, juristeja ja asiantuntijoita kehoitettiin jakamaan kokemuksiaan ja keskustelemaan perusteellisesti EU:n direktiiveistä ja kansallisista laeista.

Direktiiveihin sisältyvän ”lainvoiman heikentämisen kieltävän lausekkeen” vaikutus herätti paljon huomioita Italian lainsäädännön yhteydessä. Italiassa säädettiin vuonna 1999 korkea oikeussuojan taso vammaan perustuvaa syrjintää vastaan, ja laissa vaaditaan työntekijöitä toteuttamaan lukuisia myönteisiä toimia vammaisten työhönottamiseksi ja työllistämiseksi. Lainvoiman heikentämisen kieltävän lausekkeen mukaan työsyrijintädirektiivin täytäntöönpano ei saa heikentää näiden säädösten vaikutusta.

Italiassa tulee nyt esille sukupuoliseen suuntautumiseen ja ikään perustuvia syrjintätapauksia, ja työsyrijintädirektiivin käytännön soveltaminen on edelleen puutteellista. Missä tapauksissa esimerkiksi työnantajan määräämät ikärajoitukset voitaisiin hyväksyä todellisiin ammattiva-

timuksiin pohjautuvina ja milloin ne olisi kiellettävä? Ammattiyhdistysten ja työnantajien välinen yhteistyö on ratkaisevaa sen varmistamiseksi, että ikärajoituksia ei sovelleta väärin työpaikoilla.

Seminaarissa keskusteltiin myös piilevistä ennakkoluuloista johtuvasta oikeusjärjestelmän puolueellisuutta koskevasta vaarasta. Yksi puheenvuoron käyttäjä antoi esimerkin tuomarista, joka tuomitsi vastaajan ankarammin, koska hän tulkitsi vastaajan taipumuksen nöykyttää päätään virheellisesti epäkunnioituksen merkiksi. Kuitenkin vastaajan kulttuurissa se merkitsi kunnioitusta. Tässä yhteydessä Judicial Studies Board (JSB) -lautakunnan jäsen kiinnitti huomiota yhtäläistä kohtelua koskevan käsikirjan ”Equal Treatment Bench Book” tuoreimpaan julkaisuun. Tämän JSB:n tuottaman käsikirjan tarkoituksena on auttaa tuomareita käsittelemään yksittäisiä tapauksia mahdollisimman oikeudenmukaisesti ja ymmärtäväisesti.

ALUEELLINEN TOIMINTATAPA

Rooman seminaarin jälkeen järjestettiin eri puolella Italiaa alueellisia seminaareita, jotta keskusteluun saatiin mukaan mahdollisimman monia tuomareita ja syyttäjiä. Vaikka seminaarit olivatkin Rooman seminaaria lyhyempiä, niissä annettiin olennaista tietoa kahden direktiivin soveltamisesta lainsäädännössä.

Tietoa on jaettu myös muiden kanavien kautta, muun muassa julkaisemalla CD-ROM-levy ja esittelemällä seminaarit CSM:n Internet-sivustolla.

LISÄTIETOJA:

www.csm.it (linkki Incontri di Studioon nro 1346)
Jäljennökset JSB:n tuottamasta ”Equal Treatment Bench Book” -käsikirjasta: www.jsboard.co.uk

AKTIIVINEN TOIMINTA

JOHDANTO

Oikeustoimien toteuttaminen on yksi tärkeimmistä keinoista rangaista syrjivistä toimista tai syrjivästä käytöksestä. Henkilöt, joiden oikeuksia on loukattu, voivat päättää toimia yksinään, tai kansalaisjärjestö, ammattiyhdistys tai riippumaton tasa-arvoelin voi avustaa heitä. Joissain tapauksissa he voivat pyytää, että yksi näistä toimijoista jatkaa oikeustoimia heidän puolestaan.

OIKEUSJUTUILLA OLISI OLTAVA LAAJEMPI VAIKUTUS YHTEISKUNTAAN

Päätös oikeustoimien toteuttamisesta syrjinnän uhrien puolesta on tärkeä, eikä vain yksilön oikeuksien loukkaamista koskevien oikeusseuraamusten vuoksi. Oikeusjutuilla voi olla merkittävä vaikutus siihen, että syrjintään puututaan yhteiskunnassa laajemmin. INTERRIGHTS-kansalaisjärjestön (s. 22) ja Irlannin tasa-arvoviranomaisen (s. 26) perussäännöissä on selkeästi mainittu tarve valita strategisesti oikeusjutut, joilla on mahdollisimman suuri vaikutus. European Roma Rights Centren (s. 23) esimerkkitapaukset ovat hyödyllinen osoitus siitä, miten oikeustoimet voivat johtaa urauurtaviin tuomioihin tavaroiden ja palvelujen alaa sekä työpaikkaa koskevassa syrjinnässä.

Kansallisen tasa-arvoelimen avaintehtävänä on rotusyrjintädirektiivin mukaan ”avustaa itsenäisesti syrjinnän uhriksi joutuneita henkilöitä näiden tekemiä syrjintävalituksia tutkittaessa.” Joidenkin tasa-arvoelinten valtuuksiin kuuluu myös neuvojen antaminen oikeudenkäyntien tueksi kantajien puolesta. Esimerkiksi Belgiassa tasa-arvoelin ratkaisee valitukset mieluummin sovittelussa tai välimiesmenetelyssä. Se katsoo kuitenkin, että viimeisenä keinona voidaan tarvittaessa tukea myös oikeustoimia (katso s. 25).

YKSIIN TOIMIMINEN ON LÄHES MAHDOTONTA

Joissain muissa jäsenvaltioissa kansallisille tasa-arvoelimille ei ole myönnetty näin merkittävää toimivaltaa. Esimerkiksi Tanskassa etniseen alkuperään perustuvan yhtäläisen kohtelun valituskomitea voi muun muassa kuulla yksityisten syrjintävalituksia ja suositella, että uhrille myönnetään maksutonta oikeusapua, jos hänen valituksensa näytetään toteen. Uhrin on kuitenkin vietävä juttu itse oikeuteen, koska komitea ei voi nostaa kannetta hänen puolestaan. Kansalaisjärjestöt voivat avustaa uhreja oikeusjutun viemisessä tuomioistuimeen, mutta yleisenä sääntönä on, että myöskään ne eivät nosta kannetta uhrin puolesta.

Vaikka Tanskassa on ollut jo vuosia rotuun perustuvan syrjinnän (1971) ja työpaikkasyrjinnän (1996) kieltävä lainsäädäntö, vain muutamia oikeusjuttuja on tosiasiassa viety tuomioistuimeen. Tämä johtuu siitä, että vain harvat jatkavat oikeusjuttuja yksinään, koska siihen liittyvät henkiset ja taloudelliset panokset sekä väitetyn syrjinnän todistamista koskevat ongelmat tekevät siitä lähes mahdotonta.

Oikeustoimien tukeminen on siksi olennaista syrjinnän vastaisen suojan parantamiseksi. EU:n jäsenvaltioiden on tämän vuoksi vahvistettava kansalaisjärjestöjen ja kansallisten tasa-arvoelinten asemaa, jotta nykyistä lainsäädäntöä voidaan hyödyntää tehokkaasti.

Bjørn Dilou Jacobsen on oikeusviranomainen Tanskan ihmisoikeusinstituutin etniseen alkuperään perustuvan yhtäläisen kohtelun valituskomiteassa. Hän tutkii myös rotusyrjintädirektiiviin perustuvia kansallisia syrjinnän vastaisia lakeja käsitteleviä eurooppalaisia kansallisia tasa-arvoelimiä.

KANSALAIJÄRJESTÖJEN ASEMA KÄRÄJÖINTISTRATEGIOISSA

Kevin Kitching on Keski- ja Itä-Eurooppaan ja entisen Neuvostoliiton maihin perehtynyt oikeusviranomainen Lontoossa sijaitsevassa INTERIGHTS-kansalaisjärjestössä. Hän auttaa asianajajia, uhreja ja kansalaisjärjestöjä valmistelemaan oikeusjuttuja kansallisissa ja kansainvälisissä tuomioistuimissa sekä esittää kolmannen osapuolen väliintuloja ihmisoikeuksien tulkintatapoja käsittelevissä oikeusjutuissa. Hän toimii kansainvälisen ja vertailevan ihmisoikeuslain kouluttajana sekä kertoo tärkeimmistä oikeudellisista edistysaskeleista.

Käräjöinnissä sovelletaan oikeudellisia periaatteita käytännössä

Syrjintädirektiivien tarkoituksena on saavuttaa korkea suojan taso, jolla pystytään hyvin parantamaan syrjinnän uhrien oikeuksia kaikkialla Euroopassa. Syrjinnän uhrien oikeuksien tehokas suojelu edellyttää kuitenkin sitä koskevien urauurtavien säädösten sisällyttämistä kansallisiin oikeusjärjestelmiin. Käräjöinnin avulla voidaan varmistaa, että direktiiveissä vahvistetut periaatteet taataan teorian lisäksi myös käytännössä.

VAIKUTUKSELTAAN MAHDOLLISIMMAN MERKITTÄVIEN OIKEUSJUTTUIEN VALINTA

INTERIGHTS-kansalaisjärjestön kaltaiset kansalaisjärjestöt ovat jo vuosia osallistuneet pilottitapauksia koskevaan käräjöintiin Euroopan ihmisoikeustuomioistuimessa ja muissa kansainvälisissä elimissä. Tällaisella käräjöinnillä on usein ollut suuri vaikutus kansallisiin oikeusjärjestelmiin, koska sen avulla on helpotettu valtioiden välistä väärinkäytöksiä koskevien asiakirjojen vaihtoa, valtaistettu haavoittuvia ryhmiä, koulutettu oikeudenkäytön ammattilaisia ja päätöksentekijöitä sekä tarjot-

tu parhaita käytäntöjä koskevia neuvoja. Direktiiveillä on siis epäilemättä ollut merkittävä vaikutus kansallisiin oikeusjärjestelmiin. Kansalaisjärjestöjen ja asianajajien on kuitenkin tartuttava tähän tilaisuuteen valitakseen ja kehitteäkseen strategisesti oikeusjuttuja, joiden avulla edistetään parhaiten syrjinnän vastaista suojaa.

Kansalaisjärjestöt voivat direktiivien mukaisen käräjöintiä koskevan ”strategisen” toimintatavan ansiosta edistää parhaiten niiden soveltamista ja täytäntöönpanoa seuraavista syistä:

- Kansalaisjärjestöt pystyvät yleensä parhaiten määrittämään haavoittuvien yhteisöjen tarpeet käräjöinnin onnistumiseksi. Koska kansalaisjärjestöt työskentelevät yhdessä epäedullisessa asemassa olevien ryhmien kanssa, ne voivat paljastaa laissa olevia puutteita ja sen täytäntöönpanon epäonnistumista sekä EU:n standardien soveltamatta jättämistä. Kansalaisjärjestöt voivat myös raivata tietä vaikutukseltaan mahdollisimman laajojen oikeusjuttujen valitsemiseksi.
- Kansalaisjärjestöt voivat helpottaa oikeussuojan saantia. Direktiivien tarkoituksena on suojella haavoittuvia ryhmiä syrjintää vastaan. Nämä ryhmät ovat yleensä huonoimmassa asemassa oikeussuojan saannissa perinteisten väylien kautta.
- Kansalaisjärjestöt voivat edistää kansainväliseen tai vertailevaan lakiin perustuvien asteittaisten ja perusteltujen väitteiden esittämistä kolmansien osapuolien väliintulon, neuvojen ja suoran edustuksen avulla. Tärkeisiin ihmisoikeusperiaatteisiin ja parhaisiin käytäntöihin perustuvat väitteet ovat osoittautuneet hyväksi välineeksi sekä kansallisissa että kansainvälisissä tuomioistuimissa käsitellyissä syrjintätapauksissa. Kansalaisjärjestöt voivat ”nostaa” suojan tasoa vetoa-

malla oikeusjutuissa erilaisiin ja moniin perusteisiin, mikä estää nykyisten standardien heikkenemisen. Strategisesti puolustetuilla oikeusjutuilla voidaan pyrkiä vahvistamaan Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen toimivaltaa, jotta sillä olisi mahdollisimman suuri vaikutus koko unionin alueella.

- Kansalaisjärjestöillä voi olla johtava asema oikeusjuttuja koskevan strategian hallinnassa ja sekä aineellisoikeudellisia että prosessioikeutta koskevissa kysymyksissä, kuten foorumin valinnassa. Kansalaisjärjestöt voivat olla joustavia omissa oikeusjuttuja koskevissa toimissaan sekä työskennellä suoraan sekä asiakkaiden että paikallisten yhteistyökumppanien kanssa. Muiden kansalaisjärjestöjen, asianajajien ja erikoistuneiden elinten kanssa hankittu yhteistyökokemus voi olla korvaamattoman arvokas tuki kaikissa käräjöintitoimissa.

ALKU ON AINA VAIKEAA

Sukupuoleen perustuvaa syrjintää koskevan EU:n lainsäädännön historia on osoittanut, että EU:n direktiivien täytäntöönpano on vaikeinta heti niiden voimaantulon jälkeen. Kansalaisjärjestöt pystyvät hyvin varmistamaan, että jäsenvaltioiden on direktiivien mukaisesti "säädetävä tehokkaista, oikeasuhteisista ja varoittavista seuraamuksista" syrjinnän uhrien tukemiseksi.

LISÄTIETOJA:

www.interights.org

BULGARIAN TUOMIOISTUIMET TORJUVAT ROMANIEEN SYRJINTÄÄ

Dimitrina Petrova on European Roma Rights Centren toimitusjohtaja. Hän on toiminut aikaisemmin romanien oikeuksia puolustavan bulgarialaisen ryhmän ihmisoikeushankkeen (Sofia) puheenjohtajana, parlamentin jäsenenä sekä oikeusfilosofian ja muiden kurssien professorina Bulgariassa ja muissa maissa.

European Roma Rights Center (ERRC) ja yhteistyökumppaniorganisaatiot ovat Bulgarian uuden syrjinnän vastaisen lainsäädännön voimaantulon jälkeen 1. tammikuuta 2004 nostaneet lukuisia romanien syrjintää koskevia siviilikanteita. Hädin tuskin vuosi lain voimaantulon jälkeen bulgarialaiset tuomioistuimet olivat antaneet näiden kanteiden perusteella jo viisi tulevaisuuden kannalta merkittävää tuomiota.

PALVELUJEN SAANTI

Ensimmäisessä tapauksessa Sofian käräjäoikeus päätti, että romaninainen, jolta oli kielletty pääsy vaatekauppaan, oli kärsinyt palvelujen saantiin perustuvasta syrjinnästä yksinomaan rotunsa perusteella. Kyseinen liike oli kieltäytynyt palvelemasta naista ja evännyt häneltä pääsyn tiloihinsa. Lisäksi liikkeen henkilökunta uhkasi naista väkival-

Siviilikanteet ovat johtaneet urauurtaviin romanien oikeuksia koskeviin tuomioihin

lalla ja herjasi häntä hänen romanialkuperänsä vuoksi. Tuomioistuimen päätöksen mukaan tällainen käytös oli etniseen alkuperään perustuvaa syrjintää ja rikkoi siksi Bulgarian lakia.

Toisessa tapauksessa tuomioistuin totesi, että paikallinen sähkötoimittaja oli syrjinyt kantajaa. Romanialkuperä olevalta kantajalta oli kielletty pääsy sähköverkkoon, koska hän ei suostunut siihen, että yhtiö asentaisi kantajan sähkömittarin yhdeksänmetriseen paaluun. Yhtiö perusteli tällaista toimenpidettä sillä, että vain näin voitiin varmistaa, etteivät ”romanit kytkeydy laittomasti sähköverkkoon”. Palveluntarjoaja ei ottanut huomioon sitä, että romanimies maksoi laskunsa säännöllisesti, hän ei ollut koskaan yrittänyt kytkeytyä sähköverkkoon laittomasti ja että hän ei olisi pystynyt tarkistamaan energiankulutustaan sähkömittarin sääntöjenvastaisen sijainnin vuoksi. Tuomioistuin määräsi sähköyhtiön tarjoamaan kantajalle asianmukaisen pääsyn ja valvonnan sähkömittariin sekä lopettamaan tällaiset käytännöt tulevaisuudessa.

Toisessa erillisessä, mutta samantapaisessa oikeusjutussa oli kyse myös sähkötoimittajan saamasta tuomiosta. Tässä tapauksessa Sofiassa sijaitsevan romanien asutusalueen kuudelta asukkaalta oli kielletty sääntöjenmukaiset sähkömittarit. Yhtiö määrättiin sijoittamaan mittarit uudelleen ja maksamaan korvaus kantajille.

TYÖPAIKKASYRJINTÄ

Uuden lain perusteella tuomittu neljäs oikeusjuttu koski työpaikkaa. Sofian käräjäoikeuden tuomion mukaan eräs yhtiö oli soveltanut syrjivää työhönottopolitiikkaa, koska

romanimieheltä evättiin työpaikkahaastattelu hänen etnisen alkuperänsä vuoksi. Elintarvikkeiden tuottaja- ja jakeluyhtiö oli ensin kutsunut miehen työpaikkahaastatteluun, mutta peruutti sen jälkikäteen, kun mies kertoi etnisen alkuperänsä. Tuomioistuin määräsi yhtiön maksamaan miehelle korvauksia ja kielsi yhtiötä soveltamasta vastaisuudessa tällaisia työhönottokäytäntöjä.

Viimeisessä tapauksessa valtion omistaman sähköyhtiön katsottiin jälleen kerran syyllystyneen syrjintään, kun se kielsi sähköverkkoon pääsyn laskunsa maksaneilta asiakkailta Sofiassa sijaitsevan romanilähiön sähkökatkon vuoksi. Palveluntarjoaja kieltäytyi korjaamasta sähköverkkoa yli kahteen kuukauteen sähkökatkoksesta sen perusteella, että monilla sähkökatkoksesta kärsineillä asiakkailla oli maksamattomia laskuja. Vaikka 30 romaniperheellä ei ollut erään- tyneitä laskuja, siitä huolimatta heidän sähköverkkoaan ei korjattu. Tuomioistuimen päätöksen mukaan yhtiön toiminta oli syrjivää, koska se koski vain romanilähiön asukkaita eikä näin toimittu muualla.

LISÄTIETOJA:

www.errc.org

SYRJINNÄN TORJUNTA BELGIASSA

Eliane Deproost toimii varajohtajana Yhtäläisten mahdollisuuksien ja rasismien torjuntakeskuksessa CECLR:ssä, joka on riippumaton valtion elin ja pyrkii takaamaan kaikkien Belgian kansalaisten yhtäläisen kohtelun.

UUDET VASTUUT

25. helmikuuta 2003 annettu liittovaltiolaki on tärkein kahden direktiivin soveltamista koskeva laki Belgiassa. Siinä annetaan uusia vastuita 15. helmikuuta 1993 annetulla lailla perustetulle Yhtäläisten mahdollisuuksien ja rasismien torjuntakeskukselle CECLR:lle, jonka sallitaan neuvoa, tukea ja tarvittaessa toteuttaa oikeustoimia syrjinnän uhrien puolesta. Laissa kielletään erilainen kohtelu, jolla ei ole puolueetonta ja kohtuullista perustelua.

Laissa kielletään syrjintä monilla julkisen elämän aloilla, ei vain työpaikkaa ja työolosuhteita koskevissa kysymyksissä vaan myös esimerkiksi tavaroiden ja palvelujen saannissa sekä urheilu-, sosiaali- tai kulttuuritoimiin osallistumisessa.

CECLR pyrkii ratkaisemaan valitukset mieluummin sovittelussa ja/tai välimiesmenettelyssä. Keskus voi kuitenkin viimeisenä keinona tukea oikeustoimia. Tällä hetkellä tuomioistuinten käsiteltäväksi on jätetty viisi asiakirja-aineistoa. Kaikkia juttuja ei ole vielä ratkaistu.

KÄYTÖKSEN MUUTTAMINEN LAKIA SOVELTAMALLA

Kahta meneillään olevaa oikeusjuttua on kuvattu esimerkinomaisesti jäljempänä. Ensimmäinen niistä koskee kieltäytymistä vuokraamasta asuntoa homoparille.

- X asuu yhdessä Y:n kanssa. Kun Y:n on uransa vuoksi vaihdettava asuinpaikkaa, he etsivät vuokra-asuntoa asunnonvälitystoimiston Internet-sivustolta. Pari löytää talon, mutta ensimmäisen vierailun ja vuokrasitoumuksen allekirjoituksen jälkeen asunnonvälitystoimiston virkailija ilmoittaa parille, että talonomistajat ovat kieltäytyneet vuokraamasta näille taloon. Talonomistajat haluavat vuokralaisiksi ”perinteisen” parin. CECLR on jättänyt talonomistajien ja asunnonvälitystoimiston virkailijoiden vastaisen kanteen.

Eräässä tapauksessa naiselta kiellettiin pääsy ravintolaan yhdessä opaskoiransa kanssa

Toinen oikeusjuttu koskee näkörajoitteista henkilöä, jolta kiellettiin pääsy ravintolaan yhdessä opaskoiransa kanssa.

- Z on osittain näkörajoitteinen ja hänellä on mukanaan opaskoira. Hän menee parin ystävänsä kanssa ravintolaan lounaalle, mutta ovella tarjoilija pysäyttää Z:n. Tarjoilija ei päästä häntä ravintolaan, koska koirilta on sinne pääsy kielletty. CECLR on nostanut kanteen ravintolaa vastaan.

Rangaistusten sijaan tämä laki tarjoaa todellisen mahdollisuuden muuttaa yhteiskunnan asenteita sekä torjua syrjivää käytöstä.

LISÄTIETOJA:

Yhtäläisten mahdollisuuksien ja rasismien torjuntakeskus (CECLR): www.diversite.be

TASA-ARVOLAINSÄÄDÄNNÖN TÄYTÄNTÖÖNPANO KOSKEVA YHTENÄINEN TOIMINTATAPA

Niall Crowley toimii johtavana tasa-arvoviranomaisena. Tämä riippumaton elin perustettiin Irlannin tasa-arvolainsäädännössä vahvistettujen oikeuksien edistämiseksi ja puolustamiseksi.

Campbell Catering -yhtiö erotti Aderonke Razaqin väittäen tämän varastaneen kolme banaania. Työlakituomioistuin katsoi tasa-arvoviranomaisen tukemassa oikeusjutussa, että Razaqin irtisanomispäätös oli rotuun perustuvaa syrjintää, ettei hän ollut varastanut banaaneja eikä häntä voitu kohtuudella syyttää niiden varastamisesta. Oikeusjuttu johti uuteen ennakkotapaukseen, koska tuomioistuin yksilöi työnantajien positiivisen veloitteen ottaa huomioon kulttuurisen ja kielellisen monimuotoisuuden käytännön vaikutukset kurinpitomenettelyjensä suunnittelussa ja kehittämisessä. Näitä oikeuden päättelyjä on sovellettava kaikkiin työpaikkapolitiikkoihin ja menettelyihin.

LAAJA TOIMIVALTA

Oikeusjutun ratkaisu perustui Irlannin työsyryntälakiin, jossa kielletään syrjintä työpaikalla yhdeksän syyn perusteella. Näitä ovat sukupuoli, siviilisäätö, ikä, vammaisuus, seksuaalinen suuntautuminen, perhesuhteet, rotu, uskonto ja kiertolaisyhteisöön kuuluminen. Laissa annettiin tasa-arvoviranomaiselle laaja toimivalta edistää yhtäläisiä mahdollisuuksia ja torjua syrjintää näillä yhdeksällä alalla. Siinä perustettiin myös tasa-arvotuomioistuin, jolla on lain mukaan lähes oikeudellisen elimen asema sovittelai-

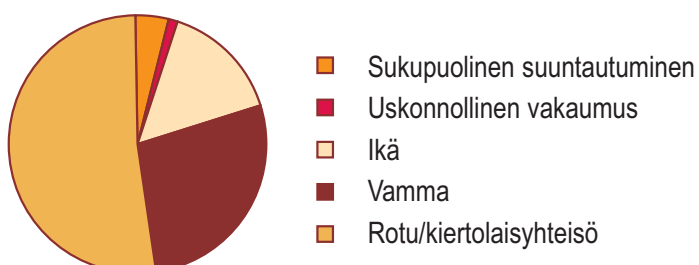
tutkia valituksia ja päättää niistä. Kummankin elimen toimivaltaa laajennettiin tasa-arvolaisissa, jossa kielletään tavaroiden ja palvelujen tarjontaa, asunnon saantia ja koulutuslaitoksiin pääsyä koskeva syrjintä.

Toinen kansallisten päälehtien otsikoissa esiintynyt tasa-arvoviranomaisen tukema oikeusjuttu koski vakuutustarjontaa. Jim Ross oli 76-vuotias ja hän oli ajanut seitsemän vuotta autolla ilman onnettomuuksia. Royal and Sun Alliance -yhtiö kieltäytyi kuitenkin antamasta hänelle vakuutushinta-arviota, koska hän oli yli 70-vuotias. Tasa-arvotuomioistuin tuomitsi asian Rossin hyväksi, koska kieltäytyminen hinta-arvion antamisesta pelkästään hänen ikänsä perusteella ottamatta huomioon häntä koskevia erityisiä olosuhteita ei ollut missään nimessä hyväksyttävää.

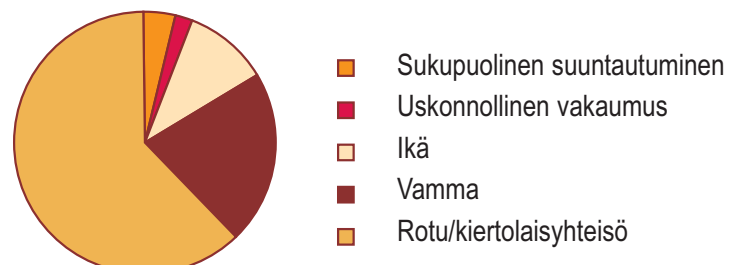
MONILTA KIERTOLAISYHTEISÖÖN KUULUVILTA EVÄTÄÄN YHÄ TAVAROIDEN JA PALVELUJEN SAANTI

Yleisesti ottaen tasa-arvolain nojalla on jätetty eniten tapaustutkimuksia valtionyhtiöitä vastaan, joiden jälkeen tulevat kouluja ja koulutuslaitoksia vastaan jätetyt tapaustutkimukset. Hallitusten osastoja ja virastoja vastaan on

Työsyryntälain nojalla jätetyt tapaustutkimukset 2003

Tasa-arvolain nojalla jätetyt tapaustutkimukset 2003

myös jätetty useita tapaustutkimuksia. Tähän lakiin pohjautuvien nykyisten viranomaisrekistereiden mukaan suurin osa tapauksista koskee kiertolaisyhteisöön kuulumista (33 prosenttia oikeusjutuista), jonka jälkeen tulevat vammaan (25 prosenttia) ja rotuun (12 prosenttia) perustuvat oikeusjutut.

Kummankin lain puitteissa on vielä nostettu vähän kanteita sukupuolisen suuntautumisen perusteella. Yhdessä tärkeässä tasa-arvoviranomaisen tukemassa sovittelussa sosiaali- ja perheasioiden osasto joutui myöntämään, että sen kieltäytyminen antamasta ilmaista matkapassia vanhahkon homoseksuaalimiehen elinkumppanille oli syrjivää tasa-arvolain nojalla, koska osasto oli myöntänyt samantapaisia matkapasseja yhdessä asuville heteropareille. Tämä merkittävä edistysaskel homo- ja lesboparien oikeuksien tunnustamisesta kuitenkin kumottiin myöhemmin, kun osasto otti käyttöön syrjinnän jatkumisen sallivan lainsäädännön.

Työsyryntälain nojalla nostettujen oikeusjuttujen perusteet ovat erilaisia. Eniten on rotuun perustuvaan syrjintään liittyviä kanteita, joita on 44 prosenttia tapauksista. Kanteista 18,5 prosenttia on sukupuoleen, 11 prosenttia vammaan

ja 9 prosenttia ikään perustuvaan syrjintään pohjautuvia. Pääkysymykset koskevat työolosuhteita, työpaikan saantia, irtisanomista ja (sukupuolista) häirintää koskevaa syrjintää.

OIKEUSJUTUILLA OLISI OLTAVA ”AALTOVAIKUTUS”

Tasa-arvoviranomainen antaa oikeudellisia neuvoja ja edustusta strategisesti tärkeissä oikeusjutuissa, joilla on yksityistä valittajaa laajempi aaltovaikutus. Tämän vuoksi tasa-arvoviranomainen on pyrkinyt voimakkaasti edistämään valittajien sekä nykyisiä että uusia tukilähteitä ottamalla käsiteltäväksi oikeusjuttuja lainsäädännön nojalla. Ammattiyhdistykset ovat jo pitkään pyrkineet vaikuttamaan yleiseen mielipiteeseen, ja myös paikallisyhteisöt ovat alkaneet toimia alalla aktiivisesti. Näiden tehtävien täysimittainen kehittäminen edellyttää uusia voimavaroja.

LISÄTIETOJA:

www.equality.ie

RANGAISTUSTEN JA SEURAAMUSTEN YLÄRAJAT

Rotu- ja työsyryntädirektiivien mukaan oikeuksien loukkaamisen tapauksessa ”olisi säädettävä tehokkaista, oikeasuhteisista ja varoittavista seuraamuksista” (rotusyrjintädirektiivin 15 artikla ja työsyryntädirektiivin 17 artikla). Mutta mitä tämä oikein tarkoittaa ja mitkä ovat sen vaikutukset jäsenvaltioihin, joita vaaditaan säätämään rangaistuksia koskevista säännöistä?

Oikeudellisten asiantuntijoiden eurooppalaista verkostoa, jota tuetaan syrjinnän torjuntaa koskevasta yhteisön toimintaohjelmasta, on kysymyksen selventämiseksi pyydetty laatimaan kansallisia rangaistuksia ja seuraamuksia koskeva tutkimus. Erityistä huomiota kiinnitetään syrjinnän uhreille maksettavien korvausten ylärajaa koskevaan kysymykseen. Tutkimuksessa tarkastellaan, miten oikeutta tehokkaaseen seuraamukseen on kehitetty yhteisölaissa sekä yleisesti että erityisesti sukupuolten syrjinnän yhteydessä. Siinä tutkitaan myös kansainvälisen ihmisoikeuden laajempaa taustaa. Tutkimuksen tuloksena laaditussa kertomuksessa pyritään tekemään rotu- ja työsyryntädirektiivien nojalla annettuja rangaistuksia ja seuraamuksia koskevat johtopäätökset.

Oikeudellisten asiantuntijoiden verkostoa hallinnoi Human European Consultancy yhteistyössä Migration Policy Groupin kanssa.

LISÄTIETOJA:

www.humanconsultancy.com ja www.migpolgroup.com

Euroopan komissio

Yhtäläiset oikeudet käytännössä: Puheenvuoroja 2005 - Oikeussuojan saatavuus

Luxemburg: Euroopan yhteisöjen virallisten julkaisujen toimisto

2005 - 27 s. - 21 x 29.7 cm

MYyntI JA TILAUKSET

Julkaisutoimiston toimittamat maksulliset julkaisut ovat saatavissa myyntiedustajiltamme kautta maailman.

Miten jonkin julkaisun voi hankkia?

Myyntiedustajien luettelosta valitaan sopiva edustaja, johon otetaan yhteys tilauksen jättämiseksi.

Mistä myyntiedustajien luettelon saa?

- joko julkaisutoimiston Internet-sivustosta osoitteesta <http://publications.eu.int/>
- tai pyytämällä sitä faksitse numerosta (352) 29 29-42758, jolloin se toimitetaan painettuna versiona.

"Yhtäläiset oikeudet käytännössä: Puheenvuoroja 2005" julkaistaan syrjinnän torjumista koskevassa yhteisön toimintaohjelmassa vuosiksi 2001-2006. Ohjelma perustettiin Euroopan komission työllisyyden, sosiaaliasioiden ja yhdenvertaisten mahdollisuuksien pääosastossa ja sillä tuetaan Amsterdamin sopimuksen 13 artiklan mukaisesti vuonna 2000 annetun kahden rotusyrjintä- ja työsyryntädirektiivin tehokasta täytäntöönpanoa. Kuusivuotinen ohjelma kohdennetaan lähinnä kaikille sidosryhmille, joilla on vaikutusvaltaa syrjinnän vastaisen asianmukaisen ja tehokkaan lainsäädännön ja politiikan kehittämiseksi EU:n 25 jäsenvaltiossa, EFTA-maissa ja EU:n ehdokasvaltioissa.

Toimintaohjelmalla on kolme päätavoitetta. Sillä halutaan:

1. Kannustaa ymmärtämään paremmin syrjintään liittyviä kysymyksiä
2. Kehittää valmiuksia puuttua syrjintään tehokkaasti
3. Edistää syrjinnän vastaisen toiminnan perustana olevia arvoja

Ohjelmasta rahoitetut toimet koskevat toimenpiteiden analysointia ja arviointia, kehittämistä ja valistustoimintaa rotuun tai etniseen alkuperään, uskontoon tai vakaumukseen, vammaan, ikään ja sukupuoliseen suuntautumiseen perustuvan syrjinnän torjumiseksi.

http://www.europa.eu.int/comm/employment_social/fundamental_rights/index_en.htm

Sukupuoleen perustuvaa syrjintää torjutaan erillisten säädösten avulla. Lisätietoja sukupuoleen perustuvaa syrjintää koskevasta yhteisön politiikasta, lainsäädännöstä ja toiminnasta saa työllisyyden, sosiaaliasioiden ja yhdenvertaisten mahdollisuuksien pääosaston naisten ja miesten tasa-arvosta vastaavasta yksiköstä.

http://www.europa.eu.int/comm/employment_social/equ_opp/index_en.htm

Syrjinnän vastaisista toimista ja suhteista kansalaisyhteiskuntaan vastaava yksikkö:

Barbara Nolan

Yksikön päällikkö

Yksikkö D3

Euroopan komissio

200, rue de la Loi

B-1049 Bryssel

Sähköposti: empl-antidiscrimination@cec.eu.int

